

Hvis noe skal gjøres, må det gjøres fort. Under alle omstendigheter må eventuelle tiltak være satt i verk i god tid før 15. september, etter min mening helst før 15. august. Hvis de tiltak en vil gå til, er av den art at de må behandles av Stortinget, kan det bli nødvendig å få Stortinget sammen til et møte i slutten av juli. Det spørsmålet vil Regjeringen gjerne få ta opp med presidentskapet.

Hr. Øen spurte til slutt om Regjeringen ville gå aktivt inn for å søke å få en rimelig løsning på den situasjon en nå må regne med å stå overfor i høst. Av det jeg har sagt, fremgår for så vidt at Regjeringen er innstilt på det.

Til slutt vil jeg få nevne den timeplan — hadde jeg nær sagt — som Regjeringen kan tenke seg at en må ta sikte på å arbeide etter. Samordningsrådet starter altså sitt arbeid den 3. juli, og det har vært formannens hensikt å nå fram til et resultat den 6. juli. Regjeringen vil for sitt vedkommende innstille seg på allerede den følgende dag, lørdag den 7. juli, å ta opp til drøfting og foreløpig avgjørelse den uttalelsen som da vil foreligge fra Samordningsrådet. Så må en regne med å bruke den følgende uke, uka fra 9. til 14. juli, til nødvendige forhandlinger med de organisasjoner som det først og fremst er om å gjøre å få med på en løsning. Hvis uttalelsen fra Samordningsrådet vil være noenlunde samstemmig, vil det under alle omstendigheter innebære den fordel at den da samtidig har tilslutning fra de organisasjoner som er representert i Samordningsrådet. Men under alle omstendigheter må en nok i denne situasjon føre forhandlinger og finne fram til en tilfredsstillende ordning først og fremst med Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og med Norsk Arbeidsgiverforening. I midten av juli håper Regjeringen at den for sitt vedkommende skulle kunne nå fram til et resultat. Hva det nå blir, er det jo ingen gitt i dag å si; men der må en altså være forberedt på at en kan komme i den situasjon at Regjeringen gjerne vil fremme forslag om tiltak der en trenger Stortingets avgjørelse.

**Finn Øen:** Jeg takker statsministeren for svaret, og tillater meg å komme med følgende tillegsspørsmål:

Har spørsmålet om nytt stabiliseringsnivå, og de problemer som står i samband med det, vært forelagt for Statens Penge- og finansråd?

**Statsminister Gerhardsen:** Til det kan jeg svare kort nei. En har ment at denne gang som tidligere er Det Økonomiske Samordningsråd det organ hvis mening om disse ting og hvis tilrettelegging en først og fremst tren-

ger. Det jeg gjerne vil legge til i denne sammenheng, er at én ting er på rent teoretisk grunnlag å kunne trekke opp en linje for en løsning av slike spørsmål. Jeg tror at våre fagøkonomer kanskje ville ha forholdsvis lett for å bli enige om den rent teoretisk sett beste løsningen. Men med det er en like langt. Nettopp som hr. Øen opplyste, må en her ha som utgangspunkt for enhver vurdering det faktum at det eksisterer en avtale, i første rekke mellom to bestemte organisasjoner i arbeidslivet, og enhver løsning forutsetter tilslutning fra disse organisasjoner og i tilfelle andre organisasjoner. Ut fra det syn har Regjeringen sett det slik at det en i første rekke trenger, og det som vil ha noen verdi i denne sammenheng, er en slik uttalelse fra Samordningsrådet.

#### Sak n. r. 2.

*Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om innhenting av Stortingets samtykke til å ratifisere Genèvekonvensjonene av 12. august 1949 om 1) forbedring av såredes og sykes kår i de væpnede styrker i felten, 2) forbedring av såredes, sykes og skipbrudnes kår i de væpnede styrker til sjøs, 3) behandling av krigsfanger og 4) beskyttelse av sivile i krigstid (innst. S. nr. 195).*

Saken i sin alminnelighet ble satt under debatt.

**Moseid:** Genèvekonvensjonene som foreligger til behandling i dag, bygger på og behandler noen av de grunnleggende problemer og prinsipper i nasjonalt og internasjonalt samfunns- liv. Og det er av den største betydning for hvert enkelt menneske, for vårt folk og for alle andre folk, å skaffe seg den best mulige oversikt over de prinsipper og problemer som her er omhandlet. Ja, etter artikkel 144 er statsmaktene endog forpliktet til å gjøre konvensjonenes innhold mest mulig kjent for befolkningen i sitt land. Jeg vil derfor få lov til å gå nærmere inn på de synsmåter som melder seg i forbindelse med behandling av denne sak.

De konvensjoner som Stortinget skal ta stilling til i dag, er først de to som handler om forbedring av såredes, sykes og skipbrudnes kår i væpnede styrker i felten og til sjøs. Den tredje angår behandling av krigsfanger, og den fjerde — som er ny — handler om beskyttelse av sivile i krigstid.

Alle 4 konvensjoner tar altså sikte på forholdene under krig og har som sin spesielle og direkte oppgave så vidt mulig å beskytte sårede, syke, skipbrudne, krigsfanger og sivil-

befolkningen mot unødige lidelser, vilkårlighet og mishandlinger under krig. Det var den Internasjonale Røde Kors-komite som i februar 1945 tok initiativet til en revisjon av de tidligere konvensjoner og for å få vedtatt en ny konvensjon om beskyttelse av sivilbefolkningen.

Etter forberedende konferanser i 1946, 1947 og 1948, ble konvensjonene sluttbehandlet og vedtatt i Genève den 12. august 1949, hvor 59 stater møtte med delegasjoner, oppnevnt av de respektive regjeringer. Senere har 4 stater kommet med, så konvensjonene med enkelte reservasjoner nå har tilslutning fra 63 stater. Internasjonale Røde Kors fortjener anerkjennelse og takk for sitt initiativ og for det positive, humanitære arbeid som her er utført. Det må betegnes som et stort lyspunkt i denne på andre områder så mørke tid, at 63 stater stort sett står sammen om de store og verdifulle fremskritt og nye landvinninger som disse konvensjoner betegner. Særlig gledelig synes jeg det er at Norges representanter — etter det som er opplyst — på flere punkter har bidradd til å fremme de prinsipper og det humanistiske livssyn som må danne grunnlaget for alt arbeid av blivende verd på dette område.

Nå er det visstnok så at mange mennesker både i vårt land og andre land stiller seg kjølig og skeptisk til dette arbeid og dets verdi. Konvensjonene omtales og betegnes som papirbestemmelser uten noen større reell verdi. Dessverre er det så at traktater, internasjonale avtaler og konvensjoner i mange tilfelle er blitt brutt og krenket på det groveste både i gammel og ny tid, og ingen kan stille noen absolutt garanti for at det ikke vil kunne skje også i fremtiden. Tvertimot må en være forberedt på skuffelser, ikke minst fordi de internasjonale bestemmelser som gjelder på folkerettens område, ennå er svært mangelfulle og uklare, så de i praksis ofte yter liten eller ingen beskyttelse mot vilkårlighet og overgrep fra makthavernes side.

Men fra moralsk og humanistisk synspunkt skulle nettopp dette være den sterkeste oppfordring og stimulans til fortsatt utrettelig arbeid for å skape større internasjonal forståelse for nye positive fremskritt her. Og det ville være ansvarsløst og uforsvarlig å gi opp arbeidet fordi vanskelighetene er store. Tross alle krenkelser og skuffelser har dog de internasjonale avtaler vært av avgjørende betydning både for vårt folks og for hele verdens utvikling. Visstnok er det så at en del av de ødeleggelser og lidelser som rammet vårt folk under den tyske okkupasjon av vårt land, skyldes brudd på og krenkelser av folkeretten og internasjonale forpliktelser, men det er

ingen grunn til å tvile på at ødeleggelsene og lidelsene for vårt folk ville ha blitt meget større og tyngre å bære hvis vi ikke hadde hatt den beskyttelse som de internasjonale avtaler ytet oss. Og hvis det lykkes å bygge konvensjonene om folkeretten på disse og andre områder allsidig og effektivt ut på internasjonalt grunnlag, så vil det bli av langt større betydning for folkenes tilværelse i fremtiden enn noen gang før. Etter min mening er arbeidet for å skape og bygge videre ut internasjonal rett og billighet etter høye moralske og humane prinsipper, av helt avgjørende betydning for så vel vårt som andre folks tilværelse og fremtid.

I dette arbeid utgjør de konvensjoner som foreligger til behandling i dag, et vesentlig ledd. Jeg tenker ikke her først og fremst på den spesielle og direkte betydning de ville få hvis det forferdelige skulle skje at en tredje verdenskrig brøt ut. I så fall kan vårt og andre folks eksistens bero på at våre angripere, vi selv og våre allierte fullt ut respekterer og overholder de internasjonale forpliktelser som konvensjonene har fastsatt. Men vi søker vel alle å holde fast ved det håp at det skal lykkes å avverge en ny verdenskrig, og derfor tenker jeg her først og fremst på den avgjørende betydning som de prinsipper vi her har som grunnlag for konvensjonene, kan få for utviklingen av forståelse og fred mellom folkene i den tid som kommer. De bygger nemlig stort sett og i stor utstrekning på høye moralske idealer med gjensidig anerkjennelse av likeverdige menneskerettigheter og plikter for alle stater som slutter seg til konvensjonene. Og det er disse idealer som må danne grunnlaget for og den levende kraft i alt reelt og positivt arbeid for avspenning og fred.

Hertil kommer at dette synes å være det eneste forum hvor frie forhandlinger kan føres på felles grunnlag mellom øst og vest, uten hinder av det jernteppe som ellers stenger. Det er nok mange som hevder at det er nytteløst for den demokratiske verden å forhandle med stater bak jernteppet. Og selvsagt er det meget av det som hender i denne tid, som tjener til å fremkalle og støtte en slik oppfatning. Men jeg tror dog det ville være uriktig, farlig og i strid med de demokratiske prinsipper og interesser å innta et så negativt standpunkt.

Nettopp i denne tid, da kontakten er brutt på så mange områder mellom øst og vest, er det av livsviktig betydning å bevare og utnytte den forbindelse som ennå eksisterer, for om mulig å skape grunnlag for større forståelse og samarbeid. Vi bør derfor støtte og styrke det samarbeid som har funnet sted og

de resultater som er oppnådd i de foreliggende konvensjoner. Det er ikke i vårt folks interesse eller i demokratiets interesse i det hele å bremse eller ta forbehold her. Ethvert internasjonalt fremskritt på det ideologiske og humanitære plan er en verdifull landevinning både for et bedre samarbeid utad og for demokratiets utvikling og vekst innad. Jeg ser det så at hvis det ikke lykkes å nå fram til et verdensomfattende samarbeid og gjensidig forståelse på det folkerettslige og humanitære område, så vil alle andre tiltak bare kunne utsette katastrofen, ikke i det lange løp avverge den.

Fred og frihet, som hele den demokratiske verden ser fram til som sitt store felles mål, kan ikke bygges og trygges bare på makt, selv om den er aldri så stor. Fred og frihet må ha et fast fundament i internasjonal rett og høyverdige moralske og humanitære prinsipper.

De konvensjoner som Stortinget behandler i dag, er et resultat av frie forhandlinger om internasjonale rettsregler og humanitære prinsipper mellom 63 stater fra begge sider av jernteppet. De danner derfor et verdensomfattende og betydningsfullt ledd i arbeidet for å bygge ut et internasjonalt rettsgrunnlag for mellomfolkelig forståelse og samliv. Mange vil vel si eller tenke at det er utrolig naivt, kanskje latterlig, å knytte forhåpninger til noe så urealistisk og skrøpelig som disse konvensjonene. Vi er jo så å si daglig vitne til at prinsippene og bestemmelsene krenkes på det groveste både i øst og vest. Dessverre er det så i verden i dag. Ingen kan lukke øynene for det. Men konvensjonene er dog i seg selv en erkjennelse av retten og en levende kontakt i det mellomfolkelige samliv, og de gir uttrykk for ønsker, lengsler og håp hos de store menneskemasser som lever, kjemper og lider over hele verden. Trangen til frihet og fred, lykke og godhet dør aldri ut. Den næres av terror og maktmisbruk og vokser i de mørkeste tider.

Det spørsmål som møter hvert enkelt folk og oss alle, er om og hva vi kan og vil gjøre for å utløse denne trang i konkrete reformer innad i vårt eget folks liv og utad overfor andre folk. Det ligger fristende nær å resignere og gi opp overfor de vanskeligheter som tårner seg opp. Hele verden og vi med er blitt brutalisert i en forferdelig grad under den siste verdenskrig. Og den hatfylte og uforsonlige propaganda som nå drives så mange steds, tjener bare til å øke hat og hevntanker, mistro og ondskap mellom menneskene. Det er fristende å si at overfor disse overmektige negative krefter kan vi intet utrette, og det

er sant for så vidt som vi aldri kan sikre oss resultatene av dette arbeid på forhånd. Det gjelder ikke bare et lite folk som vårt. Det gjelder alle nasjoner og alle mennesker, også dem som har den største makt i verden i dag. Det vi kan gjøre er å stille oss på den rette siden, og vie våre evner og krefter i arbeid og kamp for rett og frihet, forståelse og humanitet mellom nasjoner og mennesker. Og nettopp i denne tid da motsetningene og mistroen øker, er det særlig livsviktig å bevare og styrke det lys som ennå kan vise rett vei i mørket.

Den internasjonale spenning som er fremkalt og stadig holdes intenst oppe av Sovjet-Samveldet og dets drabanter og av femtekolonnepolitikk i mange andre land, har tvunget den demokratiske verden til å oppgi nedrustningslinjen som den hadde slått inn på etter krigen. De demokratiske stater hadde intet annet valg enn å bygge opp sitt forsvar så hurtig og sterkt som mulig, hvis de skulle ha håp om å bevare sin frihet mot aggresjon og avverge en tredje verdenskrig.

Jeg er helt enig i følgende, som utenriksminister Lange uttalte i sin utenrikspolitiske redegjørelse i Stortinget 23. juni:

«Vi er innstilt på å leve i fred med alle land, og det er det som er målet for hele vår politikk. Men erfaringene fra etterkrigstiden viser at freden ikke kommer som resultat av fromme ønsker på vår side. Vi er dypt overbevist om at freden bare kan sikres ved at demokratiene på begge sider av Atlanterhavet blir så sterke at det ikke lenger kan være noen tvil om at enhver form for aggressiv politikk er ulønnsom. Det er innlysende at vi gjennomlever en særlig kritisk overgangsperiode i denne tiden mens demokratiene er iferd med å bygge opp sine forsvarsstyrker, men før det tilsiktede beredskapsnivå er nådd. Jeg er imidlertid sikker på at situasjonen ville bli enda mer kritisk hvis vi viste vakling og manglende vilje til å gjennomføre den linjen vi har slått inn på. I den utstrekning det i det hele tatt er noen stabilitet i verden i dag, beror den på at demokratiene nå er i ferd med å skape en bedre balanse i styrkeforholdene. Her i Norge har vi gått inn for å yte vårt fulle bidrag til det felles løft som demokratiene nå tar, og vi gjør det i bevisstheten om at det er den eneste vei til sikring av vår fred og vår frihet.»

Det er uhyre viktig at vi både innad og under alle forhold har målet for hele vår politikk klart for øye i alt hva vi sier og gjør. Målet er frihet og fred med alle land. Vi vil gjøre alt som står i vår makt for å fremme internasjonal avspenning, forståelse og tillitsfullt samarbeid mellom alle folk.

Dessverre er forbindelsen nå brutt mellom øst og vest på de viktigste områder. Men nettopp dette har øket den internasjonale spenning og fremkalt en stemning av uhygge og frykt som gjør seg gjeldende over hele verden. Håpet om internasjonal forståelse og avspenning er knyttet til drøftelser og forhandlinger om de aktuelle saker og problemer. Og den ting at partene har kontakt med hverandre og samarbeider om internasjonale spørsmål på enkelte områder, kan få uvurderlig betydning. Jeg mener at de forhandlinger som er ført og de resultater som er oppnådd om revisjon og utvidelse av Genferkonvensjonene er en verdifull lysning og et håp for fremtiden i denne mørke tid. Og jeg mener det ville være en alvorlig feil om den demokratiske verden overser eller forsømmer å gjøre det som er mulig for å styrke og utvide det samarbeid mellom de 63 stater fra øst og vest om humanitære formål. Uansett styreform og sterke motsetninger på andre områder møtes representanter fra alle land til frie forhandlinger på felles grunnlag og når fram til enighet og positive resultater. Det forteller noe om de muligheter som tross alt dog ennå finnes for å nå fram til større internasjonal forståelse, avspenning og fred. Og jeg mener at det burde oppmuntre og stimulere oss til å søke å utvide forbindelsene og kontaktene her også til å gjelde andre problemer av lignende art. Og det som jeg da for min del legger den aller største vekt på, det er at innad til folkene i alle land er det en sterk appell om å anerkjenne og bygge samfunnslivet på de høye idealer og humanitære prinsipper som konvensjonene tross alle mangler og feil dog gir uttrykk for. For utviklingen fremover kan nettopp dette at de enkelte folk tar saken opp enkeltvis og samlet bli av avgjørende betydning. Neppe noen kan lukke øynene for at verdenskrigen hadde en brutaliserende innflytelse på alle folk og praktisk talt i alle land. Og den affektbetonte propaganda og den sterke opprustning som nå foregår over hele verden, må virke i samme retning. I slike opprørte tider har en lett for å glemme at menneskene stort sett er av samme natur og samme støpning overalt i verden, med samme lengsler og håp, og under en slik propaganda som vi har nå, mister en mer og mer viljen og evnen til å se mennesket, en ser bare fienden i sin motstander.

Her danner de konvensjoner som Stortinget behandler i dag, en nødvendig motvekt. De appellerer til å vise nestekjærlighet og omsorg både overfor venn og fiende, ja, uansett om det er venn eller fiende. Gjennombruddet for de ideer som konvensjonene bygger på, kom

etter slaget ved Solferino i 1859, da innbyggerne i Solferino hjalp Dunant med å redde de sårede på slagmarken under ropet: «Vi er alle brødre!» Henry Dunant tok så initiativet til en verdenskonferanse som vedtok den første Genferkonvensjon i 1864 og til dannelsen av det internasjonale Røde Kors samme år. Presidenten for det internasjonale Røde Kors siden 1928, Max Huber, har i sin bok «Den barmhjertige samaritan» trukket opp de prinsipielle retningslinjer som det internasjonale Røde Kors bygger sin virksomhet på. Han uttaler bl. a. følgende:

«Som samaritanene i lignelsen handler Røde Kors ut fra kjærlighet, ikke ut fra forkjærlighet; det bringer ikke hjelp for å vise at det holder med den ene eller den annen side i en krig — den side av saken tar nok andre foreninger seg av — men for å øve barmhjertighet mot lidende mennesker, uten hensyn til hvilken av de krigførende parter som fortjener mest sympati, hvor begrunnet — eller ubegrunnet — en sådan dom over de krigførende måtte være.»

Videre uttaler han: «I alle land må Røde Kors stå som selve symbolet på uegennyttig hjelpevirksomhet. Nettopp i de tilfelle hvor en Røde Kors-forening tar fatt på løsningen av oppgaver som ikke direkte fremmer landets nasjonale interesser, ja, som kanskje går på tvers av stemningen og innstillingen i folket, nettopp da virkeliggjør den Røde Kors-tanken og løftes opp på et høyere plan.»

Og videre: «Røde Kors er derfor virkeliggjørelsen av humanitetstanken. Humanitet betyr en ubetinget anerkjennelse av menneskeverdet hos ethvert menneske, også hos fangen, den syke, den fattige, den forfulgte.»

Og videre: «Det internasjonale Røde Kors må behandle begge krigførende parter likt.»

«...Det...er alle lidendes forsvarer og må tale alles sak med like stor varme. Samaritanen hjalp den overfalte uten å spørre hvem han var.»

Presidenten for det internasjonale Røde Kors har i de siterte uttalelser gitt uttrykk for de høye moralske og humane idealer og prinsipper som har vært og er den mektige levende kraft i Røde Kors' verdensomspennende virksomhet.

Jeg antar at alle vil være klar over at i den utstrekning det lykkes under fredelige forhold å gi disse idealer og prinsipper ånd og liv innad i de enkelte land og utad i det mellomfolkelige samarbeid, i den utstrekning vil det være mulig å realisere fredstanken i folkenes liv. Og hvis vårt folk og andre folk stiller seg kjølig avvisende eller likegyldig overfor disse moralske og humanitære ver-

## Forhandlinger i Stortinget nr. 235.

1873

1951. 27. juni. — Ratifikasjon av Genèvekonvensjonene.

(Moseid)

dier, så blir all tale om rettferdighet, frihet og fred bare en lydende malm eller en klingende bjelle. For, som presidenten i det internasjonale Røde Kors så treffende og riktig sier: «Rettferdighet uten kjærlighet er utenkelig».

Dessverre er det noen av de 63 stater som har undertegnet Genèvekonvensjonene, som har tatt reservasjoner på enkelte punkter. Dette forringer deres internasjonale verdi. Og det hemmer og skader arbeidet for ideenes utbredelse og vekst i folkenes liv og i den humanitære virksomhet. Men så vidt jeg kan se, angår de fleste reservasjoner ikke de sentrale punkter og sentrale prinsipper.

Dessverre kan ikke det sies om en reservasjon Norges Røde Kors har søkt å få statsmaktene til å gjøre. Den angår nemlig nettopp det sentrale punkt og det ledende prinsipp i konvensjonene og i det internasjonale Røde Kors' hele arbeid. Det heter i art. 18:

«Ingen må noensinne bli forulempet eller dømt fordi han har pleiet sårede eller syke.»

Etter min mening har denne bestemmelse fått en så krystallklar og fullkommen form som det overhodet kan være mulig å gi den. Den sier nøyaktig hva den skal si i full overensstemmelse med konvensjonenes og det internasjonale Røde Kors' bærende ideer. Men den sier heller ikke mer.

Dette må vel også gå klart fram av det faktum at av de 63 stater som har undertegnet konvensjonene, er det ingen unntatt Norges Røde Kors som har funnet det oppportunt å ta reservasjoner eller å gjøre innsigelser mot denne bestemmelse. Det er også gledelig at hverken Regjeringen eller utenrikskomiteen har funnet å kunne gå med på å ta reservasjon.

Den prosedyre som Norges Røde Kors har ført for å begrunne sitt ønske om reservasjon, har etter min mening liten eller ingen berettigelse. Det er på den ene side intet i art. 18 som fritar noen for straff for landsforræderi. Men på den annen side er det klart, at om noen kommer i den tvangssituasjon å måtte benytte seg av fienden for å kunne utføre en samaritangjerning som vedkommende føler seg samvittighetsforpliktet til, så kan ikke det straffes som landsforræderi. Dette er også etter hvert under rettsoppgjøret her i landet blitt mer og mer alminnelig anerkjent som norsk rett i dag. Og det er avsagt en rekke frifinnelsesdommer f. eks. over medlemmer av NS, som har kunnet legge fram bevis for at medlemskapet var et middel for å kunne utføre tjenester for folk og land på et eller annet område.

Jeg har for min del ikke så inngående kjennskap til de rettssaker mot medlemmer av Røde Kors som organisasjonen har henvist til, at jeg kan uttale noe om det; men hvis det er som Norges Røde Kors opplyser, at norsk personell aldri har vært anklaget og straffet for å ha ytet hjelp til syke og sårede, så er det rett og i full overensstemmelse med konvensjonene. Hvis det skulle ha vært slik, hva jeg ikke skal uttale meg om, at man av en eller annen grunn for å få noen straffet hadde benyttet seg av det påskudd at vedkommende var i fiendens tjeneste, til tross for at han bare fulgte sin samvittighetsplikt og ytet hjelp til syke og sårede, så ville det i tilfelle også etter norsk rett ha vært en rettskrenkelse. Dette synes jeg viser at det ikke er noen som helst grunn til å ta reservasjon til art. 18 og heller ikke til art. 27. Etter min mening er det beklagelig at spørsmålet er reist av Norges Røde Kors. Det tjener ikke til å fremme det internasjonale samarbeid, som har så livsviktig betydning for hvert enkelt menneske, for vårt folk og for utviklingen i hele verden.

Til slutt vil jeg under henvisning til art. 144 henstille til Utenriksdepartementet å sørge for i en praktisk form å gjøre disse konvensjoner kjent for almenheten, slik at det er full anledning for alle til å kunne sette seg inn i de spørsmål som her er behandlet. Jeg tror det måtte være praktisk å samle det i en brosjyre som kunne spres i et stort antall ut over landet.

Jeg vil også med det samme henstille til overveielse om det ikke ville være riktig å prøve å utnytte den kontakt som her er til stede over hele verden, uansett øst og vest, til videre skritt på det humanitære og folkerettslige område. Jeg tror det måtte kunne lykkes å komme i forhandlinger om noen av de bærende ideer også utenfor disse konvensjoner som er av så stor betydning for vårt folks og verdens fremtid.

Sven Nielsen (komiteens ordfører): Til den historikk som hr. Moseid ga om denne sak, har jeg ingen ting å bemerke. Hans innlegg for øvrig kunne — bortsett fra fortolkningen av en enkelt paragraf — like gjerne vært holdt på flertallets vegne. Jeg tror hele komiteen er enig i det aller vesentligste av det han sa.

Som man vil ha sett av innstillingen, er komiteen enig i det syn som Utenriksdepartementet har gitt uttrykk for i proposisjonen, dvs. komiteens flertall, alle unntatt hr. Moseid.

Når komiteens medlem hr. Moseid mener at Genèvekonvensjonene av 12. august 1949, som Stortinget nå skal ta stilling til, betegner meget store og verdifulle fremskritt for utviklingen av det mellomfolkelige samarbeid på det humanitære område, er selvsagt hele komiteen enig i det. Komiteen er også enig i at Norges representanter under forhandlingene fortjener takk for sitt arbeid.

Komiteens flertall hilser også med glede og anerkjennelse at representanter fra 63 land enstemmig har vedtatt følgende positive bestemmelse: «Ingen må noensinne bli forulempet eller dømt fordi han har pleiet sårede eller syke.» Jeg håper også at ingen noensinne i fremtiden vil bli dømt for det. En annen sak er det forbehold som Røde Kors har tatt, nemlig at det å gå åpent og frivillig i fiendens tjeneste er noe annet, og det må enhver kunne dras til ansvar for. Norges Røde Kors har i en skrivelse til den Internasjonale Røde Korskomite gitt uttrykk for sitt syn på dette spørsmål, idet det bl. a. skriver — det er ganske kort og det dekker, tror jeg, meget godt det som er komiteens flertalls mening om sanitetspersonell i sin alminnelighet:

«Sådan personell må bli gjort ansvarlig for sine handlinger så snart krigen er over. Vi vil imidlertid gjerne understreke at sånt personell stilles for retten, ikke fordi de har pleiet fienden — vi er helt på det rene med at sanitetspersonell plikter å tjene venn og fiende — men fordi de av egen fri vilje har søkt om å tjene den makt deres land var i krig med, eller militære avdelinger satt opp på initiativ av eller under proteksjon av en sådan makt. Vedkommende personer vil selvfølgelig ha all mulig anledning til overfor retten å gjøre rede for de grunner de har hatt til sin fremgangsmåte, men det kan ikke være nok ganske enkelt å påstå at de har vært beveget av ønsket om å tjene menneskeheten, og at de av den grunn skal gå fri. Hvis dette var tilfelle, ville den eneste rette løsning bli å nøytralisere alt sanitetspersonell, med andre ord, å gi sanitetspersonell valget enten de vil tjene sitt eget land eller fienden — en løsning som vi tviler på at noen regjering vil gå med på.»

Både Utenriksdepartementet og komiteens flertall er helt enig i den betraktning. Norges Røde Kors har ment det var så viktig å gjøre oppmerksom på dette, at den norske regjering burde ta reservasjoner på dette punkt når spørsmålet om ratifikasjon av konvensjonen kom opp. Utenriksdepartementet frarår imidlertid at man tar en slik formelt reservasjon, idet man da vil kunne risikere at forbeholdet ikke blir godkjent av en eller flere

av konvensjonens parter. Det vil da være vanskeligere å praktisere den norske forståelse av konvensjonen. Komiteens flertall er enig med Utenriksdepartementet også på dette punkt.

Etter at komiteens innstilling var avgitt, er det kommet en skrivelse, datert 21. juni 1951, fra Utenriksdepartementet til komiteen. Den lyder så:

«I tilslutning til mitt brev av 30. mars d. å. har jeg den ære å meddele at det etter vedtak på det siste nordiske utenriksministermøte har funnet sted et møte i København mellom folkerettsekspertene for å drøfte fortolkningen av de uklare bestemmelser i Genèvekonvensjonene om beskyttelse av krigens ofre. Fra norsk side deltok professor Frede Castberg i forhandlingene.

Folkerettsekspertene vedtok enstemmig følgende uttalelse om spørsmålet om å straffe sanitetspersonell som frivillig går i fiendens tjeneste:

«Det rådet enighet om at ingen bestemmelse i de nye Genève-konvensjoner kan fortolkes på den måte at det vil være folkerettsstridig om en stat straffer som landsforrædere statsborgere, som frivillig har mottatt ansettelse og har tjenestegjort i det fiendtlige militære sanitet.»

Denne skrivelsen fikk jeg like før jeg gikk opp på talerstolen, og jeg har ikke hatt anledning til å konferere med mine kolleger i komiteen. Men jeg går ut fra at komiteens flertall også er enig i det.

**Moseid:** Det er naturligvis gledelig at hele komiteen stort sett deler det syn som jeg har gitt uttrykk for her, og det håper jeg de gjør. Men jeg kan ikke se det annerledes enn som et beklagelig tilbakefall til et snevrere syn, når man her understøtter den reservasjon, i hvert fall moralsk, som er kommet fram fra Røde Kors. Det kan nemlig overhodet ikke treffes generelle bestemmelser her som kan være fyllestgjørende for strafferetten i de enkelte stater. Det lar seg ikke gjøre, og jeg har for min del klart og greitt fremholdt at det er intet i denne bestemmelse som berettiger noen til å begå landsforræderi. Men det må på den annen side være ganske klart at under slike vanskelige forhold som krigen fører med seg med den sterkt oppagiterte stemning som da er, er ikke faren den at man skal frita noen for straff som det kan være tvil om. Faren er selvfølgelig den at man skyver til side selv 100 prosent sanne vitnesbyrd om hva de akter å gjøre og hva de har gjort av samaritantjeneste til fordel for en formell betraktning av at de var i

fiendens tjeneste. Det er her det er fare ved å ta den slags reservasjoner, selv om de ikke blir tatt offentlig eller overfor de kontraherende parter. Det er jo helt klart at det kan medføre skadevirkninger for det samarbeid som må finne sted og som alle de andre stater har vært enige om å stå sammen om på grunnlag av bestemmelsen i § 18. Det er ingen uten Norges Røde Kors — jeg har gjennomgått det som foreligger for komiteen — som har funnet grunn til å reise denne prosedyre som her er gjort.

Når jeg har tatt opp dette spørsmål, er det ikke fordi jeg vil gå inn på rettsoppgjøret i denne forbindelse. Men det er fordi jeg vet at det i mange tilfelle kan være uhyre vanskelig for dem som har fulgt sin samaritaninnstilling og gjort hva de selv mente var rett, å frigjøre seg under en oppagitert stemning. Det er riktig hva presidenten for Det Internasjonale Røde Kors uttaler om Røde Kors' prinsipp på dette område. Han sier:

«Nettopp i de tilfelle hvor en Røde Korsforening tar fatt på løsningen av oppgaver som ikke direkte fremmer landets nasjonale interesser, ja, som kanskje går på tvers av stemningen og innstillingen i folket, nettopp da virkeliggjør den Røde Kors-tanker og løftes opp på et høyere plan.»

Det er dette som vi må forstå. Et snevert forbehold ødelegger den fremtid som Røde Kors her har, for å kunne bane veien til større forståelse, større internasjonalt samarbeid.

Jeg vil ikke gå inn på noen bestemt sak. Men jeg vil nevne som illustrasjon av hvorledes folkestemningen kan utvikle seg, og hvorledes det kan påvirke de enkelte mennesker under en krig, at den 8. april 1940 foregikk det en torpedering på Sørlandskysten, og det ble berget mange soldater der, som ble kjørt på sykehus i Kristiansand. Den gang var meningen enstemmig, at dette var riktig. Dette fortjente de norske bergingsmenn den største anerkjennelse for, og det var riktig. Under krigen hendte det at det ble torpedert en tysk båt med soldater utenfor Kristiansand i vintertiden. Fiskerne grep inn og berget mange av dem som ellers ville ha druknet. Noen av de samme mennesker som 8. april hadde uttalt sin anerkjennelse og høye aktelse for dem som reddet menneskeliv, fordømte det her. Jeg traff ikke så ganske få som før krigen var rolige, sindige mennesker, men som nå hadde skiftet syn og mente at dette måtte betraktes som landssvik.

**Finn Moe** (komiteens formann): Jeg tror at saken skulle være relativt enkel, når man bare

holder seg for øye hva spørsmålet egentlig gjelder. Det er disse linjene eller denne paragraf i konvensjonen som sier:

«Ingen må noensinne bli forulempet eller dømt, fordi han har pleiet sårede eller syke.»

Derom er det ingen som helst meningsforskjell i komiteen eller gitt uttrykk for noen som helst reservasjoner fra den norske regjerings side. Så det siste eksempel som hr. Moseid nevnte, refererer seg overhodet ikke til denne sak, fordi ifølge dette prinsipp skal ingen bli forulempet eller dømt, fordi om han har pleiet såret eller syk fiende. Men det som spørsmålet gjelder, er om en mann som melder seg frivillig til fiendens sanitet, ved å påberope seg denne paragraf skal kunne si at han skal slippe straff. Jeg hørte — hvis jeg ikke hørte feil — hr. Moseid si tydelig i sitt siste innlegg, at det var ikke meningen at dette skal berettige til noe landsforræderi. Vel, da er vi jo enige, og da mener jeg at det kan ikke være noen ting i veien for at det fra den norske regjerings side og fra det norske stortings side sies uttrykkelig fra det som hr. Moseid sa fra denne talerstol, at denne paragraf berettiger ikke til landsforræderi. Jeg tror at hr. Moseid fører saken litt over på et sideplan, idet han nemlig reiser det spørsmål, som selvsagt bygger på erfaringer fra landssvikoppgjøret, at det kan være overordentlig vanskelig å få fastslått om en mann har meldt seg frivillig eller ikke. Men det er et spørsmål som retten får avgjøre når en slik sak kommer for den, på grunnlag av det foreliggende materiale. Men det må være helt klart, at hvis retten kommer til det resultat at vedkommende har meldt seg frivillig, så skal han ikke i kraft av denne paragrafen i konvensjonen unngå sin straff. Det er ganske enkelt det det står om. Man kan selvsagt kritisere en rettsavgjørelse og si, hvis retten kommer til det resultat at vedkommende har meldt seg frivillig, at denne rettsavgjørelse er tvilsom, men man må kunne slå fast selve den ting, at når det kan konstateres at en mann har meldt seg frivillig, så skal han ikke kunne unngå straff. Og det er ikke noe annet man her gjør.

I det hele tatt har Utenriksdepartementet eller den norske regjering ikke tatt noen offisielle reservasjoner, og vil ikke ta noen offisielle reservasjoner ved undertegnelsen av disse konvensjoner. Det eneste man her gjør, er å gi uttrykk for at slik oppfatter vi denne konvensjon og dens bestemmelser. Og her må jeg få lov å tilføye, at dette synet har vært hevdet fra norsk side på mange konferanser, både i det Røde Kors og utenom, og det har ikke støtt på noen motstand fra noe hold.

1876 1951. 27. juni. — Ratifikasjon av overenskomst mellom Norge og Nederland.

**Hambro:** Som sakens ordfører gjorde oppmerksom på, er hele komiteen selvsagt enig i uhyre meget av det alminnelige resonnement som hr. Moseid førte, og som hadde meget lite å gjøre med den enkle reservasjon som man har gjort på et bestemt punkt. Den reservasjon som Norges Røde Kors har tatt, og som Regjeringen har gitt sin tilslutning, er jo en kommentar til en bestemmelse, og ikke noe annet — en kommentar så selvsagt at de fleste makter har ansett det for ganske unødige å understreke den. Man må være oppmerksom på at her fastsettes ikke i noen konvensjon at en mann skal bli straffet for det og det forhold, men man slår fast at det forhold ikke i og for seg skal gjøre det umulig å stille en slik mann for retten. Og man må jo være oppmerksom på at der har vært drevet et vidstrakt misbruk av det Røde Kors i den siste tid, og at det har vært brukt til å dekke over både spionasje og meget annet, hva der selvsagt strider mot en hel rekke av konvensjoner, men også gjør det innlysende at det er nødvendig i visse henseender å føre et tilsyn og å passe på. Og man kan hverken i krig eller i fred fra noen stats side anerkjenne som en almenyldig rettsregel at ethvert individ ustraffet av alminnelige bestemmelser skal kunne følge det som hr. Moseid kaller sin samvittighetsoverbevisning. Det er et moment ved bedømmelsen av enhver handling, men ført ut i sin konsekvens er det vi kaller anarki, hvilket kan være menneskelig meget tiltalende, men gjør det umulig å bygge opp både rettsregler og et rettssamfunn.

Jeg synes, med all anerkjennelse av den ekte indignasjon som hr. Moseid føler på så mange punkter, at det var nokså unødvendig å reise denne debatt. Og man må, når man gir uttrykk for den store glede som hr. Moseid ga uttrykk for, ikke overse den kjensgjerning at denne avtale, eller disse protokoller, er ikke ratifisert av de 63 stater. Vi vet ennå intet om hvorvidt de vil bli ratifisert av en hel gruppe av stater. Det er et fåtall av stater som har ratifisert dem til denne dag, beklageligvis, og der er ingen stormakter som har ratifisert dem. Det er en rekke av de relativt uskyldige små stater som har ratifisert. De har i så henseende foregått de store stater med et godt eksempel. Men går man gjennom antallet av ratifikasjoner til dato, så vil man finne at det er Schweitz, det er Lichtenstein, det er Luxemburg, det er Norge nu — forhåpentlig, og et par andre små stater. Men vi kan til dato ikke bygge på som noen kjensgjerning at avtalene vil bli ratifisert av de 63 stater. Først når den ratifikasjon foreligger, vil der være grunn til å føle den store

glede, som det ville måtte hilses med at alle disse stater har anerkjent de rettsprinsipper som her kommer til uttrykk. Inntil det er tilfelle, kan vi reservere vår glede. Det er naturligvis i og for seg en ting vi hilser med tilfredshet, at så mange stater har undertegnet, men som sikkert også hr. Moseid vet, har det foreligget andre Genfer-protokoller som har vært undertegnet av alle de deltagende stater, og som ikke ble ratifisert av noen av dem.

**Presidenten:** Hr. Moseid har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad.

**Moseid:** Hr. Hambro bekreftet nettopp det som jeg har fremholdt, at de 63 stater fant ingen grunn til å ta reservasjon her. Det var helt overflødig, og det skulle også Norges Røde Kors ha funnet helt overflødig. Det er ingen grunn til å ta reservasjon her. Det bygger ikke på de prinsipper som Røde Kors bygger på.

Jeg vil også si at jeg ikke har uttalt at konvensjonene er ratifisert. Jeg har sagt at de var undertegnet av 63 stater. Jeg anser det som et fremskritt under alle omstendigheter, selv om ulykken skulle være ute, at de ikke blir ratifisert av alle stater. Jeg anser det som et stort fremskritt.

**Hambro:** Poenget er det at Norge har ikke gjort noen reservasjon. Det er jo det som er forholdet. Norge har ikke gjort noen reservasjon, og det har heller ikke de andre stater gjort, fordi de anså det for fullkomment overflødig. Det er selvsagt det som ligger i Røde Kors' bemerkning.

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i at Norge ratifiserer Genèvekonvensjonene av 12. august 1949 om 1) forbedring av såredes og sykes kår i de væpnete styrker i felten, 2) forbedring av såredes, sykes og skipbrudnes kår i de væpnete styrker til sjøs, 3) behandling av krigsfanger og 4) beskyttelse av sivile i krigstid.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 3.

*Innstilling fra den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomite om samtykke til ratifikasjon av en overenskomst mellom Norge og Nederland til unngåelse av dobbeltbeskatning og forebygging av skatteunndragelse med hensyn til skatter av inntekt og formue (innst. S. nr. 198).*